

Ekosystémové služby v chránených územiach (NP Muránska planina)

Radoslav Považan (OZ Pronatur)

SGP The GEF
Small Grants
Programme

TECHNISCHE
UNIVERSITÄT
WIEN
Vienna University of Technology

Ekosystémové služby

- služby ekosystémov, ktoré pomáhajú napĺňať ľudské potreby
- Rozdelenie ESS:
 - **Zásobovacie** – drevo, biomasa, palivo, genetické zdroje, pitná voda, med, liečivé rastliny...
 - **Regulačné** – opeľovanie, regulácia klímy, regulácia škodcov, protierózna funkcia, čistenie vody...
 - **Kultúrne** – rekreácia, výchova a vzdelávanie, duchovné a náboženské hodnoty
 - **Podporné** – primárna produkcia, poskytovanie životného priestoru – biotopov, pôdotvorný proces a zadržiavanie vody, produkcia kyslíka, vodný cyklus

Celková ekonomická hodnota (TEV)

Súčet hodnôt všetkých služieb CHÚ:

- **Úžitkové hodnoty - Priame:** priame užívanie CHÚ (napr. rekreácia, udržateľný zber, divina, palivové drevo, pasenie, poľnohospodárstvo, vzdelávanie, výskum)
- **Úžitkové hodnoty - Nepriame:** ekologická funkcia CHÚ (napr. ochrana povodia, stabilizácia klímy, ochrana pred povodňami, ochrana ekosystémov, sekvestrácia uhlíka)
- **Opčná hodnota:** potenciál využitia CHÚ v budúcnosti (napr. ekoturistika)
- **Neúžitkové hodnoty:** pripisujú sa CHÚ, ale nie sú spojené s ich priamym využívaním, a preto sú ťažko merateľné (napr. existenčné hodnoty alebo hodnoty zachovania pre budúce generácie)

Dohovor o biodiverzite (CBD)

- prijatie globálneho záväzku v oblasti ochrany biodiverzity do roku 2020
- **Strategický plán pre biodiverzitu na roky 2011 - 2020, vrátane Aichi cieľov pre biodiverzitu (Nagoya, 2010)**

Strategický cieľ D: Zvýšiť prínos z biodiverzity a ESS pre všetkých

- čiastkový cieľ 14: Do roku 2020, ekosystémy, ktoré poskytujú základné služby, vrátane služieb spojených s vodou a prispievajú k zdraviu, živobytiu a blahobytu, sú obnovené a zachované.

Medzivládna platforma veda-politika pre biodiverzitu a ESS (IPBES)

- Nástroj k naplneniu dlhodobej vízie v oblasti biodiverzity a ESS
- **Cieľom je posilnenie rozhrania vedy a politiky pre biodiverzitu a ESS, pre zachovanie a trvaloudržateľné využívanie biologickej diverzity, dlhodobý ľudský blahobyť a trvaloudržateľný rozvoj**

Ekonomika ekosystémov a biodiverzity (TEEB)

- nezávislá štúdia spracovaná z iniciatívy EÚ (r. 2010)
- celosvetová ročná strata ekosystémových služieb len v prípade suchozemských ekosystémov predstavuje 50 mld. Eur (ak nedôjde k zmene, samotná strata suchozemskej biodiverzity by do roku 2050 mohla predstavovať až 7 % globálneho HDP)
- návrh vytvorenie tzv. „trhov“ pre jednotlivé typy ESS
- návrh rámca pre ekonomické ohodnotenie ESS

Stratégia EÚ na ochranu biodiverzity do roku 2020

- považuje biodiverzitu a ESS, ktoré poskytuje za dôležité pre ich zásadný prínos pre ľudský blahobyť a ekonomickú prosperitu.

Hlavný cieľ EÚ na rok 2020:

- Do roku 2020 zastaviť stratu biodiverzity a znehodnocovanie ESS v EÚ, obnoviť ich v najväčšom vykonateľnom rozsahu a súčasne zvýšiť mieru, akou EÚ prispieva k zamedzeniu celosvetovej straty biodiverzity

Vízia na rok 2050

- Biodiverzita v EÚ a jej ESS (prírodný kapitál) budú chránené, cenené a primerane obnovené z dôvodu svojej hodnoty, zásadného príspevku k blahobytu ľudí a hospodárskej prosperite, a v záujme zabránenia katastrofickým zmenám spôsobeným stratou biodiverzity

Aktualizovaná NSOB do roku 2020

Kľúčový cieľ do roku 2020:

Zastaviť stratu biodiverzity a degradáciu ekosystémov a ich služieb v SR do roku 2020, zabezpečiť obnovu biodiverzity a ekosystémov vo vhodnom rozsahu a zvýšiť náš príspevok k zamedzeniu straty biodiverzity v celosvetovom meradle.

- **Oblasť A Ochrana prírody**

Cieľ A.1 Zastaviť zhoršovanie stavu všetkých druhov a biotopov, najmä tých, na ktoré sa vzťahujú právne predpisy EÚ a dosiahnuť výrazné a merateľné zlepšenie ich stavu

- **Oblasť B Zachovanie a posilnenie ekosystémov a ich služieb**

Cieľ B.3 Do roku 2020 zaistiť zachovanie a posilnenie ekosystémov a ich služieb, a to prostredníctvom zriadenia zelenej infraštruktúry a obnovy najmenej 15 % zdegradovaných ekosystémov

PREČO hodnotenie ESS?

- pomáha uvedomiť si hodnotu prírody a služieb, ktoré nám prináša
- hlavný nástroj na súhrnné meranie a hodnotenie preferencií návštevníkov CHÚ
- peňažné hodnoty sa jednoduchšie porovnávajú (hodnota CHÚ vs. komerčné projekty)
- nástroj pre komunikáciu s ľuďmi mimo ochrany prírody (miestni obyvatelia, ekonómovia, orgány s rozhodovacími kompetenciami)
- možné využitie pri štúdiách uskutočniteľnosti a v procese EIA

Realizované štúdie v CHÚ

- NP Slovenský raj (Getzner, 2009)
- NP Veľká Fatra (Považan, 2011)
- TANAP (Švajda, 2013)
- NP Muránska planina (Považan, 2014)

Niečo o projekte...

- realizovaný OZ Pronatur, spolupráca s VSP Muránska planina, SOŠ Tisovec, Viedenská technická univerzita, WWF a ŠOP SR
- finančne podporený od UNDP GEF-SGP (Program malých grantov)
- priamo nadväzuje na prestížne ocenenie NP MP – Európska charta pre trvaloudržateľný turizmus
- 2012 – 2014 (18 mesiacov)
- hodnotenie ESS v NP MP, najmä potenciál udržateľného turizmu

Ciele projektu

- poukázať na skutočnú hodnotu biodiverzity a NP MP pre človeka a miestnu komunitu
- sociálny rozmer – zapojenie znevýhodnených skupín z regiónu – študenti stredných škôl (cestovný ruch), nezamestnaní, Rómovia – aktívna účasť na tvorbe metodiky, dotazníkový zber údajov v teréne
- zelený turizmus ako alternatíva k masovému turizmu
- zhodnotenie ESS v NP MP (koncept TEV) – prípadová štúdia
- vytvorenie metodiky na rýchle hodnotenie ESS v CHÚ
- nový pohľad na CHÚ pre pracovníkov ochrany prírody, miestne obyvateľstvo, ďalšie cieľové skupiny pri diskusiách o rôznych scenároch vývoja tohto územia

Metodika na hodnotenie ESS

- v SR dosiaľ chýbala pre hodnotenie ESS v CHÚ
- možné hodnotenie aj v ďalších CHÚ
- napĺňanie záväzku SR pri mapovaní a ocenení ESS (EÚ)

Hodnotenie ekosystémových služieb
v chránených územiach Karpát so zameraním na Slovensko
– Príručka pre rýchle hodnotenie -

Máj 2014

NP Muránska planina

- CHKO od r. 1976
- NP od r. 1997
- na rozhraní stredného a východného Slovenska. Rámcovo možno jeho územie vymedziť obcami Tisovec, Muráň, Muránska Huta, Červená Skala, Závadka n. Hronom, Beňuš a Pohronská Polhora (3 okresy – Brezno, Revúca a Rimavská Sobota)
- po vstupe Slovenska do EÚ bolo územie NP MP zaradené do sústavy Natura 2000 – ÚEV a CHVÚ

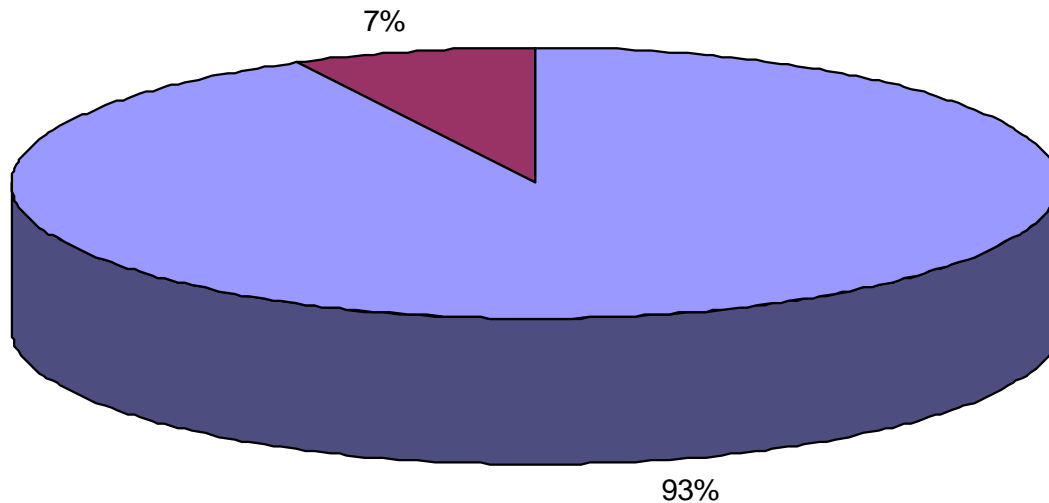
Výstupy a výsledky

- Rekreačné hodnoty a potenciál pre zelený turizmus
- 30 000 návštevníkov/rok
- Údaje z dotazníkového prieskumu pre návštevníkov CHÚ priamo v teréne (30 otázok)
- *OZ Pronatur, VSP Muránska planina, Viedenská technická univerzita (Rakúsko) a WWF v spolupráci so Štátnou ochranou prírody SR realizuje prieskum zameraný na opatrenia a programy ochrany prírody v NP Muránska planina. Prosíme, venujte nám svoj čas a poskytnite nám svoj názor. Všetky údaje budú dôverné a použité iba na účely výskumu. Vyplnenie dotazníka zaberie asi 15 minút. ĎAKUJEME!*

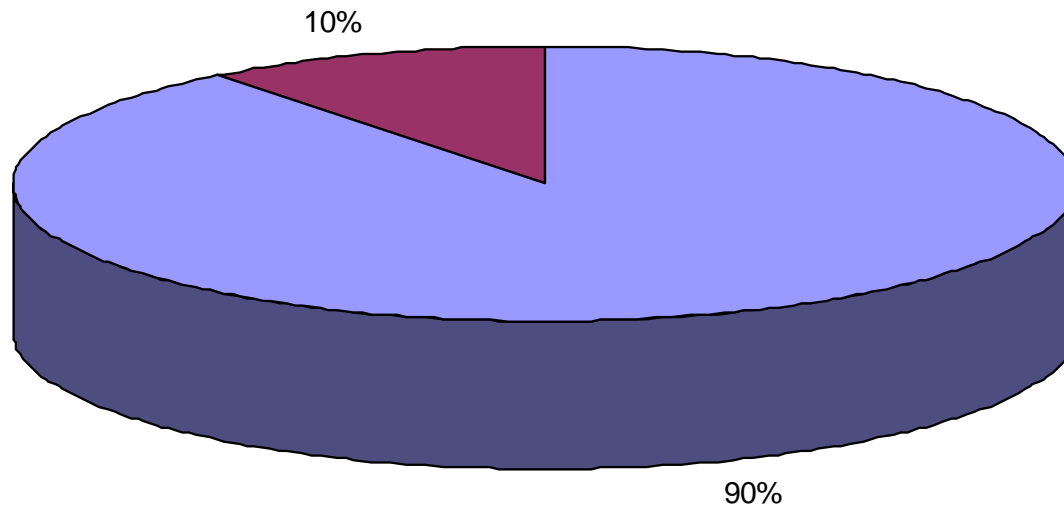
Členstvo v ochranárskych organizáciách

Ste členom organizácie, ktorá sa venuje ochrane prírody?

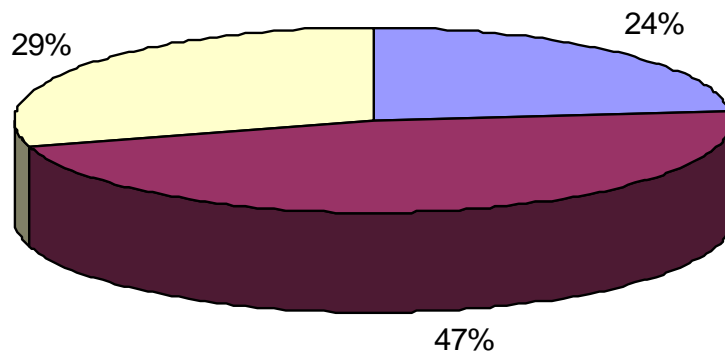
Príspevky na ochranu prírody

Prispievate pravidelne dobrovoľne na ochranu prírody?

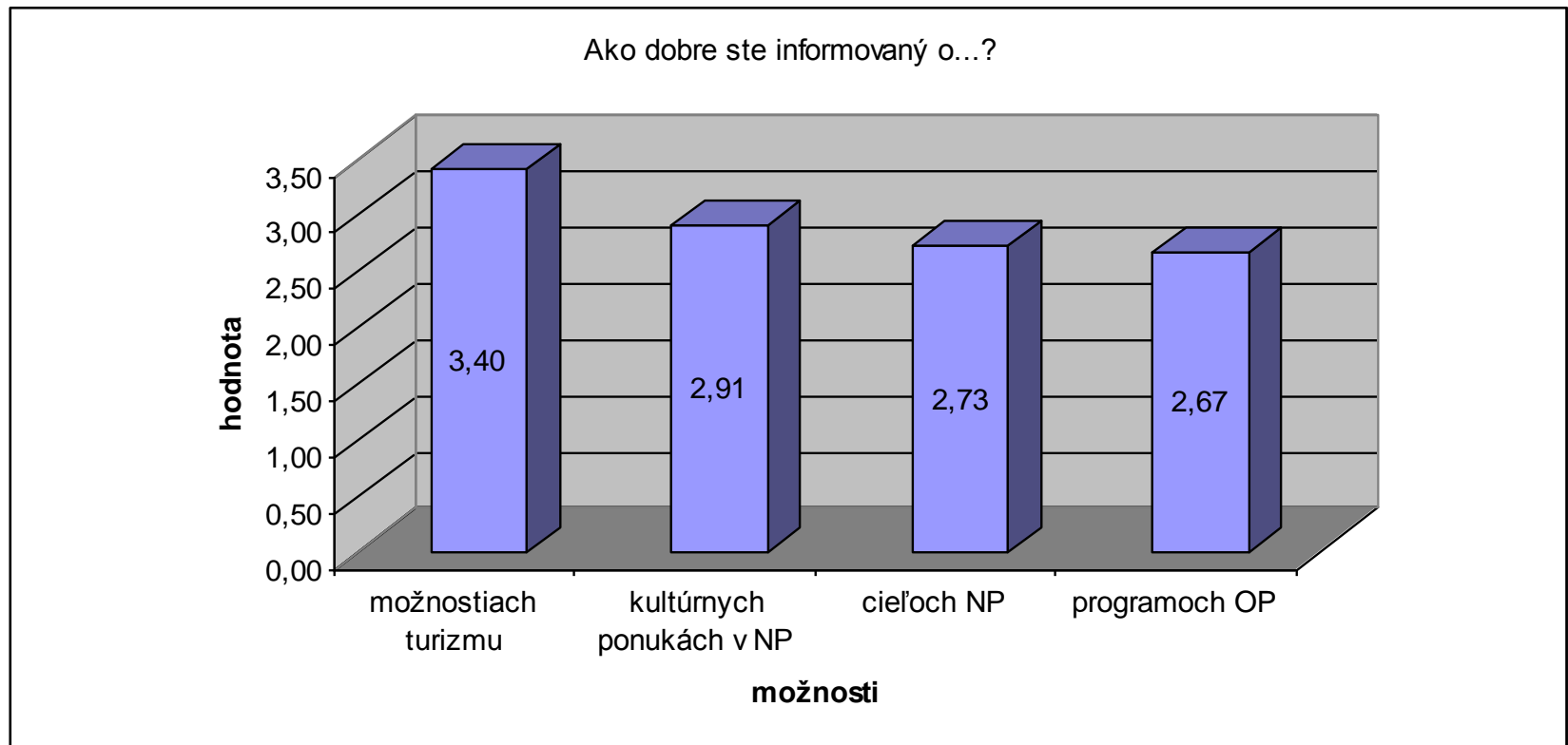
Povedomie o biodiverzite

**Biodiverzita znamená – podľa definície OSN – rôznorodosť génov, druhov (živočíšnych, rastlinných), ekosystémov a krajiny.
Počuli ste o tejto definícii predtým?**

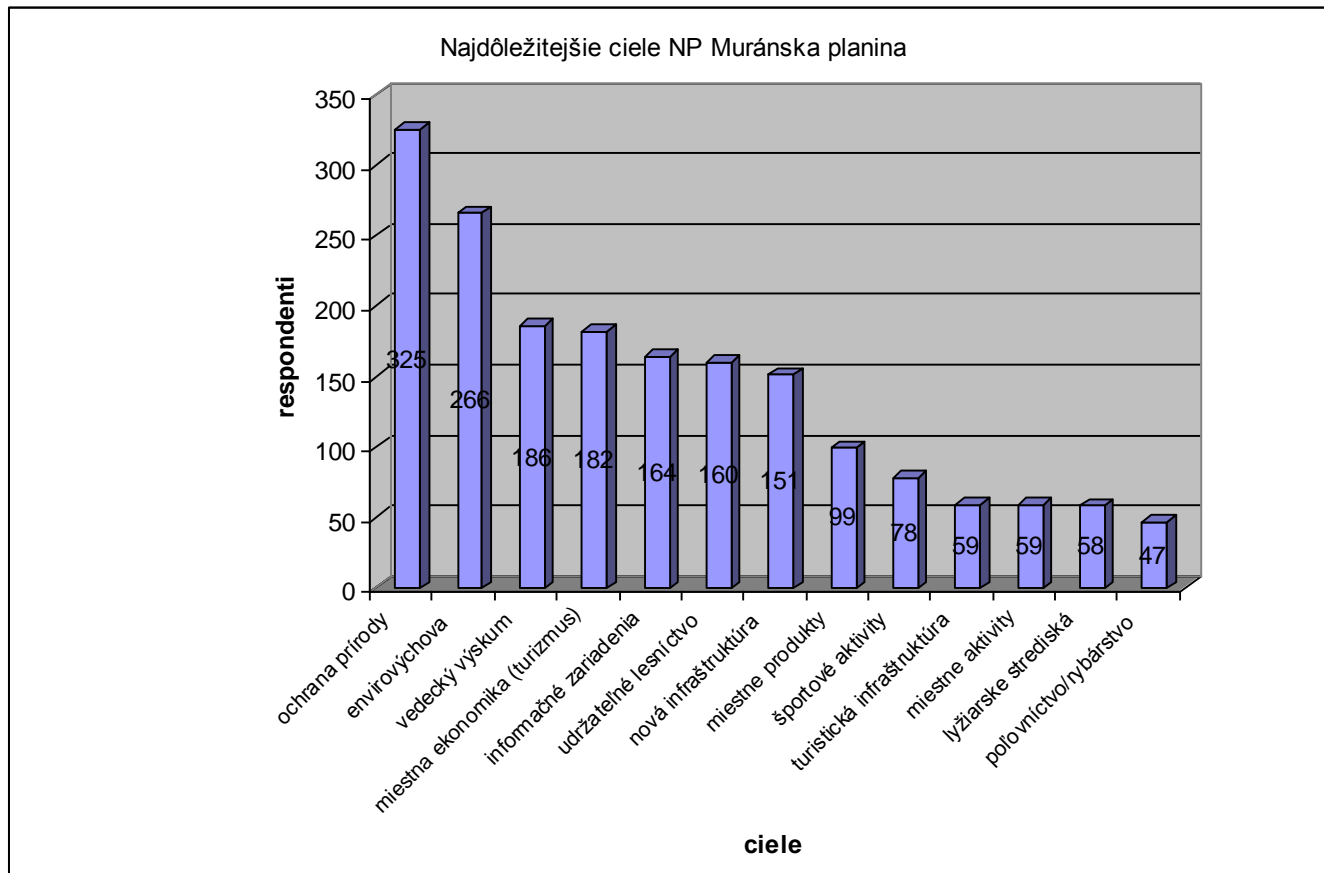

- Áno, poznám tu definíciu dobre
- Áno, počul som o niečom takom
- Nie, nepočul som o tom

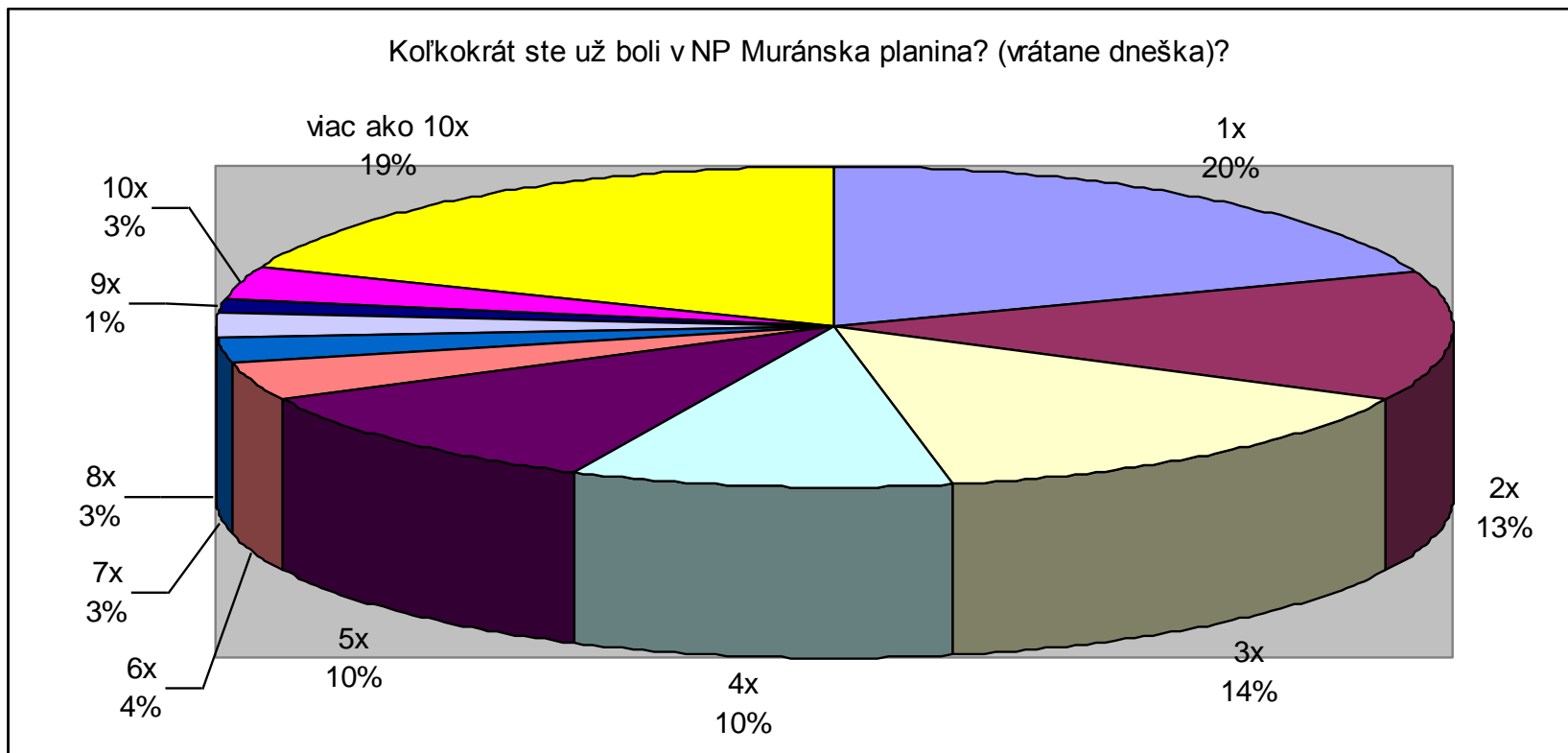
Informovanosť o NP MP

Najdôležitejšie ciele NP MP

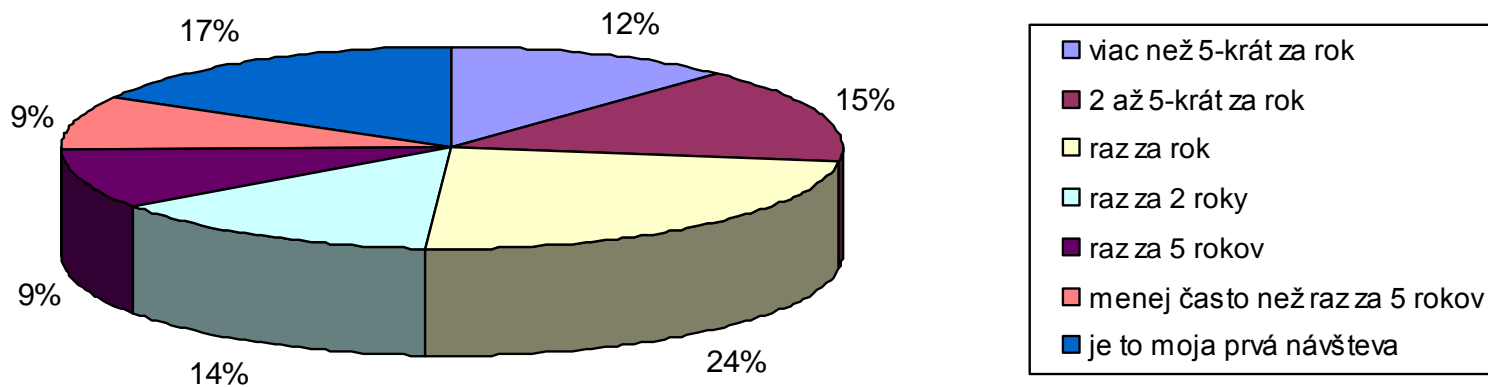

Poččet návštev v NP MP

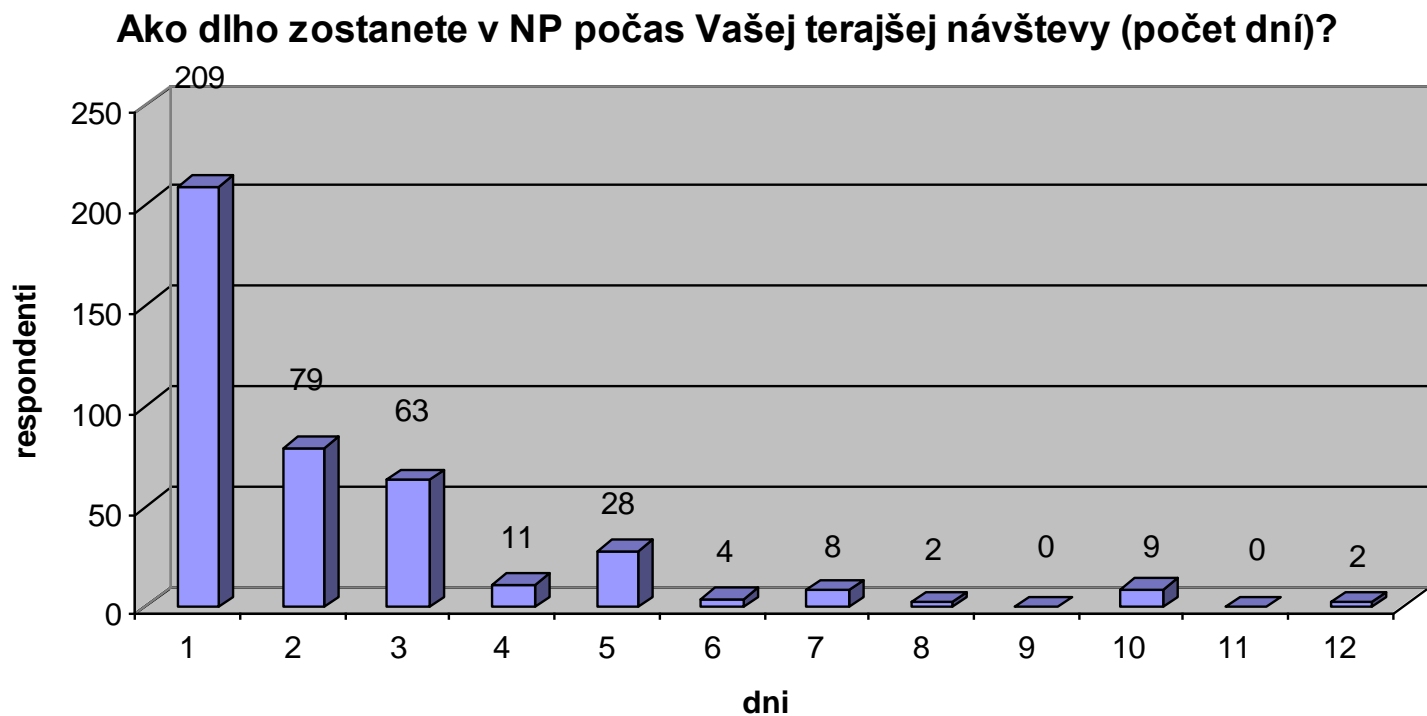

Frekvencia návštev NP MP

Ako často navštevujete NP Muránska planina?

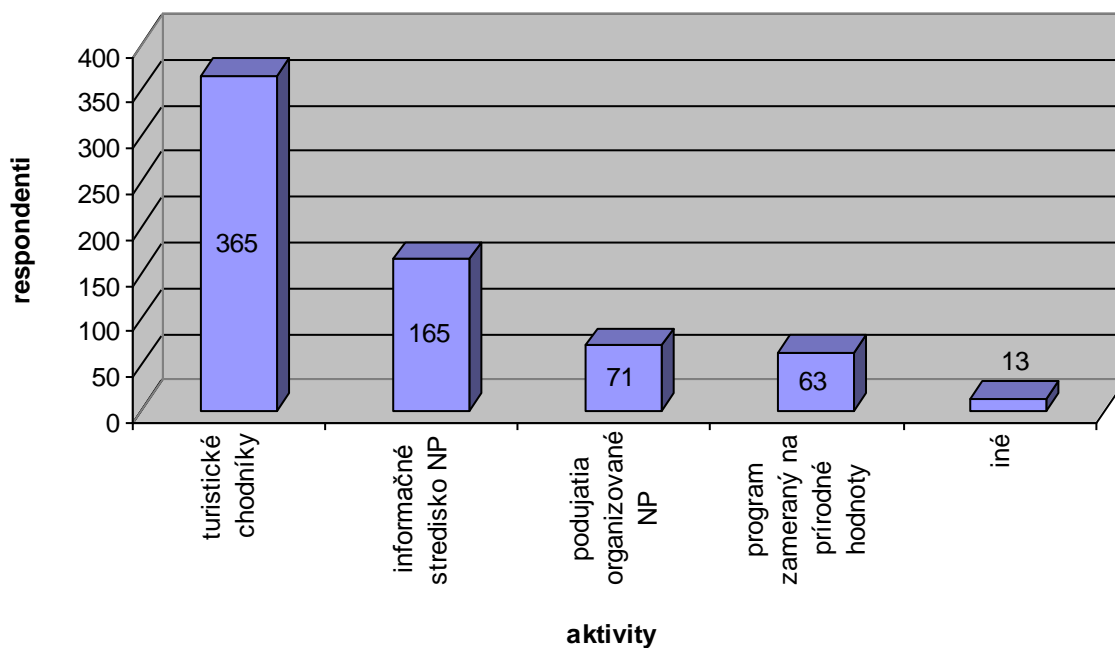

Dĺžka pobytu v CHÚ

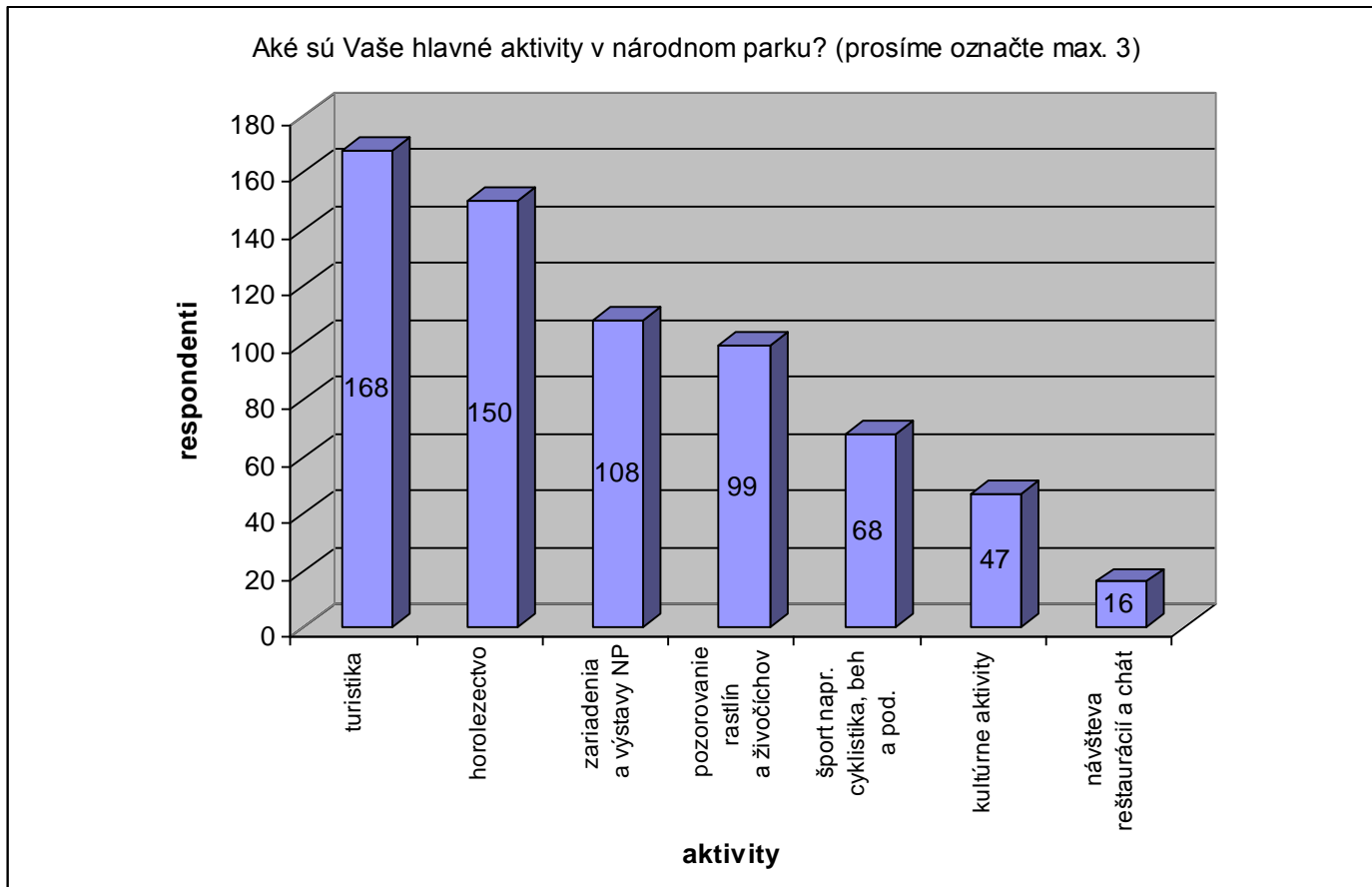

Využitie príležitostí v NP MP

Ktoré zariadenia/služby ste už využili alebo plánujete využiť v rámci
Vášho terajšieho pobytu?

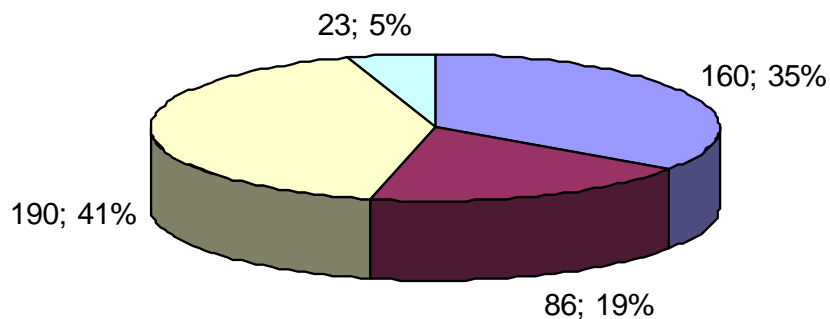

Hlavné aktivity v NP MP

Dôvody návštevy regiónu NP

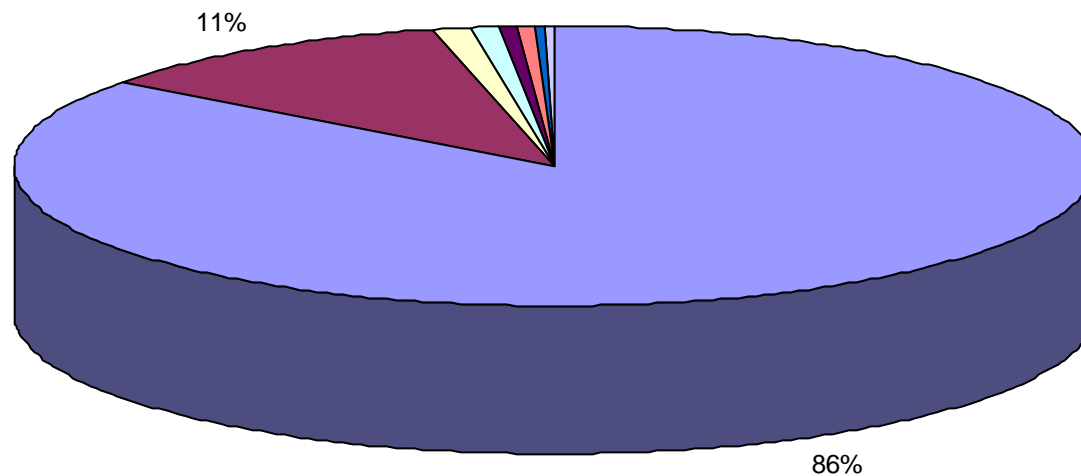
Prečo ste navštívili tento región?

- prišiel/a som osobitne za účelom návštevy NP
- šiel/a som okolo a využil/a som príležitosť navštíviť NP
- mal/a som iné dôvody návštevy tohto regiónu (priatelia, rodina, profesionálne dôvody) a tak som tiež navštívil NP
- iné

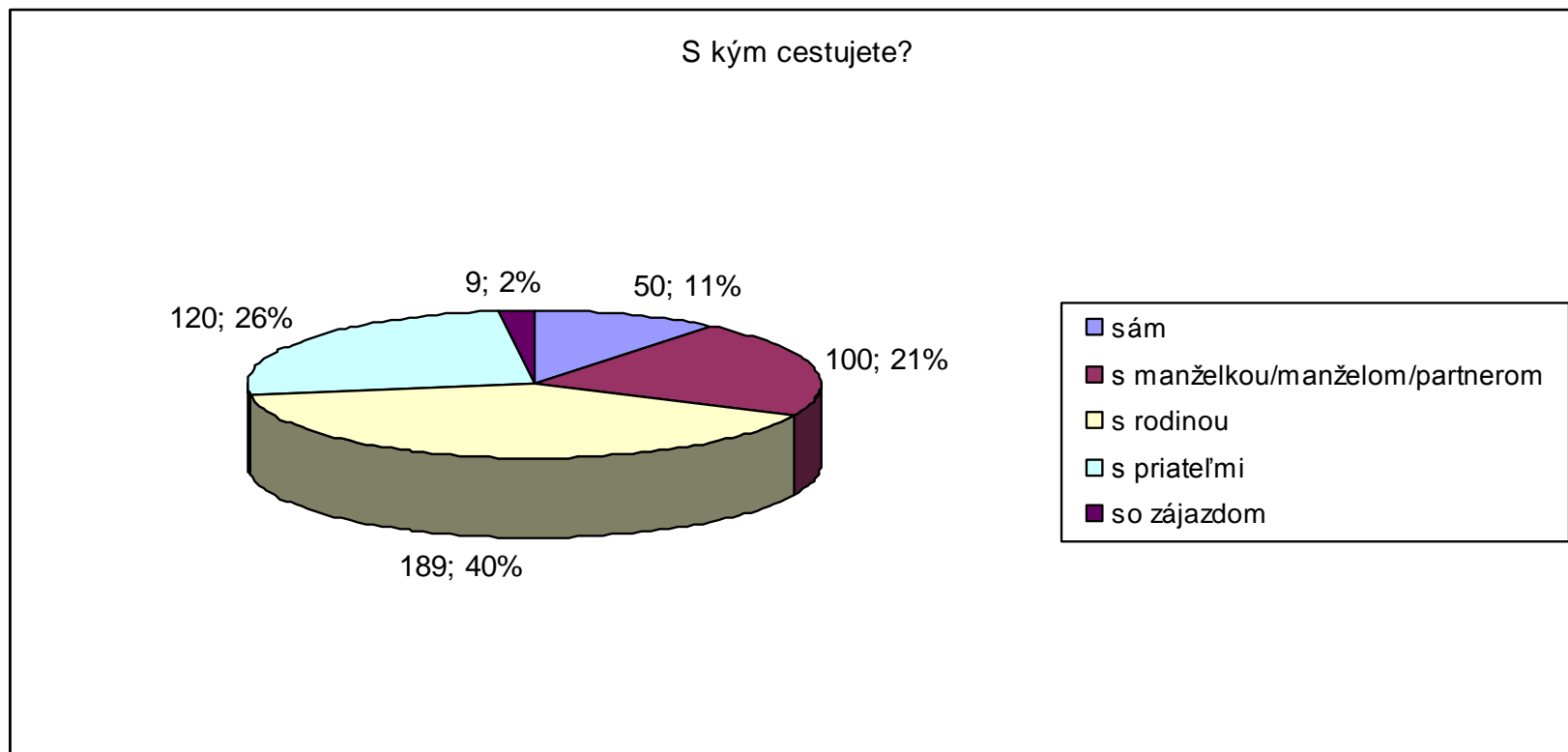
Pôvod návštevníkov

Z ktorej krajiny pochádzate?

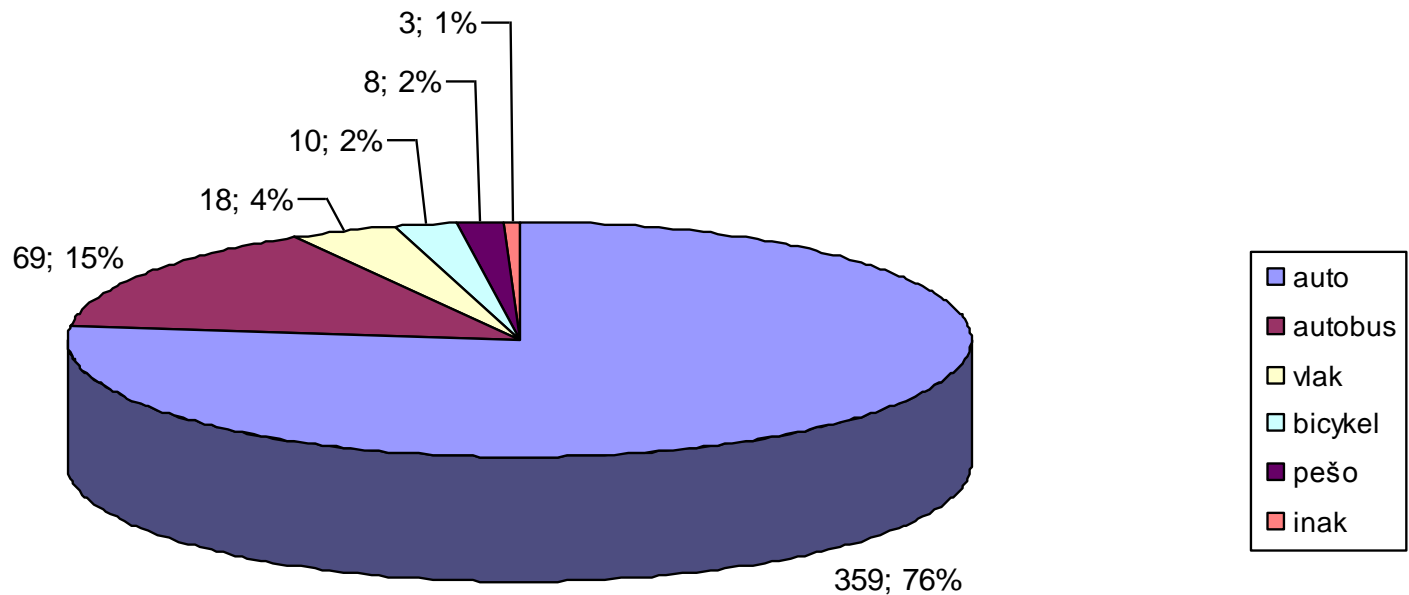

- Slovensko
- Česko
- UK
- Poľsko
- Maďarsko
- Nemecko
- Austrália
- USA

S kým cestujete?

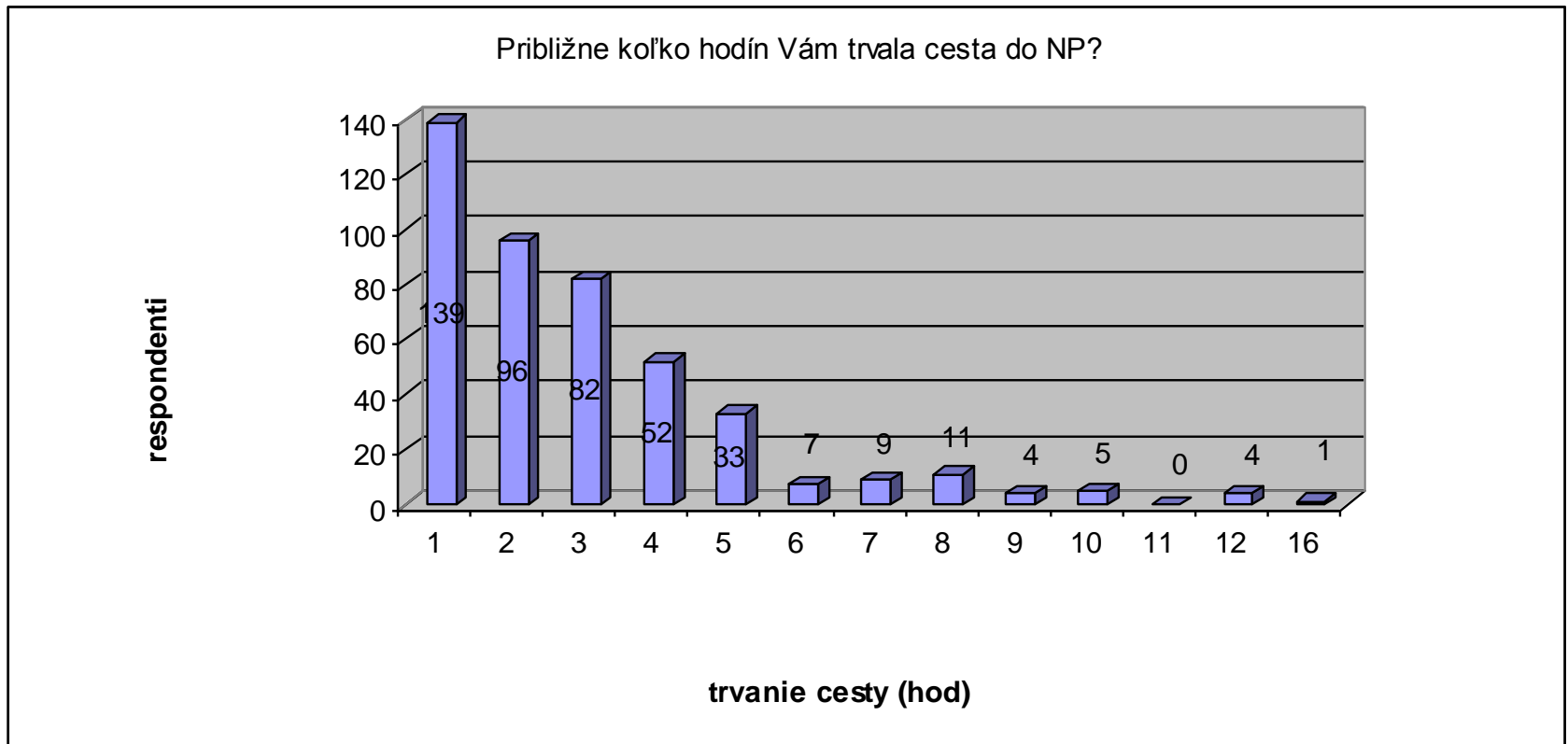

Druh dopravy do NP

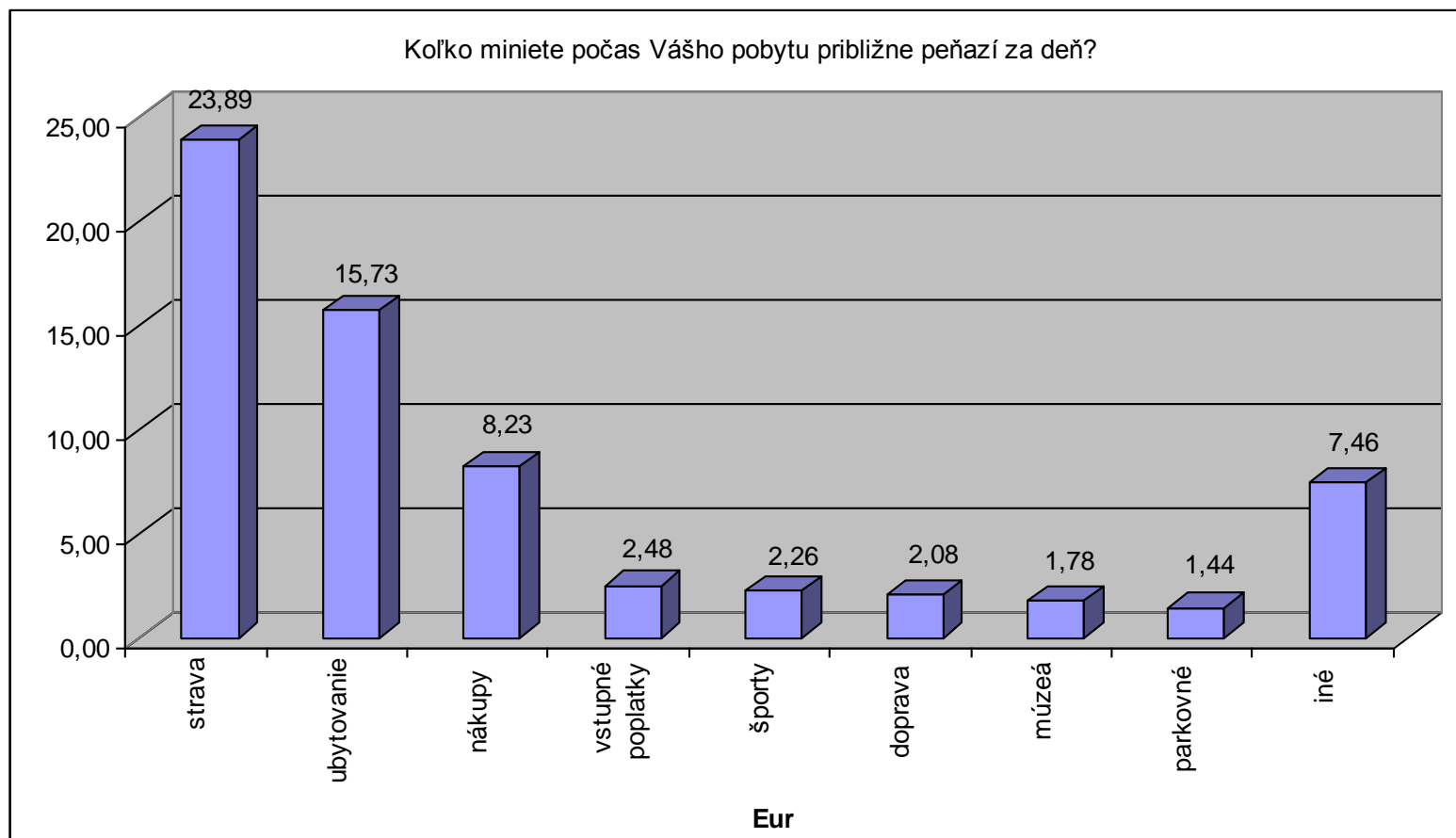

Akým dopravným prostriedkom ste prišli z bydliska do NP?

Dĺžka trvania cesty do NP

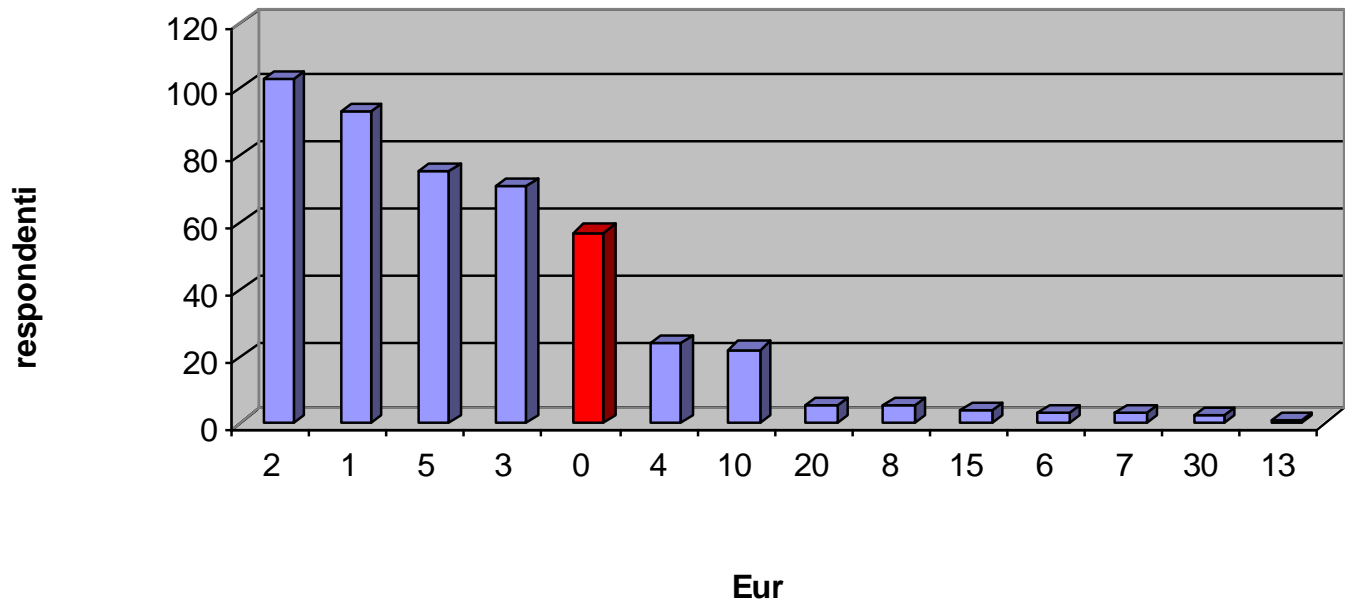

Výdavkové kategórie návštevníkov NP

Ochota (za)platit' vstupné do NP (WTP)

Koľko by ste boli ochotný/á zaplatiť (EUR) ako vstupný poplatok za deň a dospelú osobu na udržanie NP?

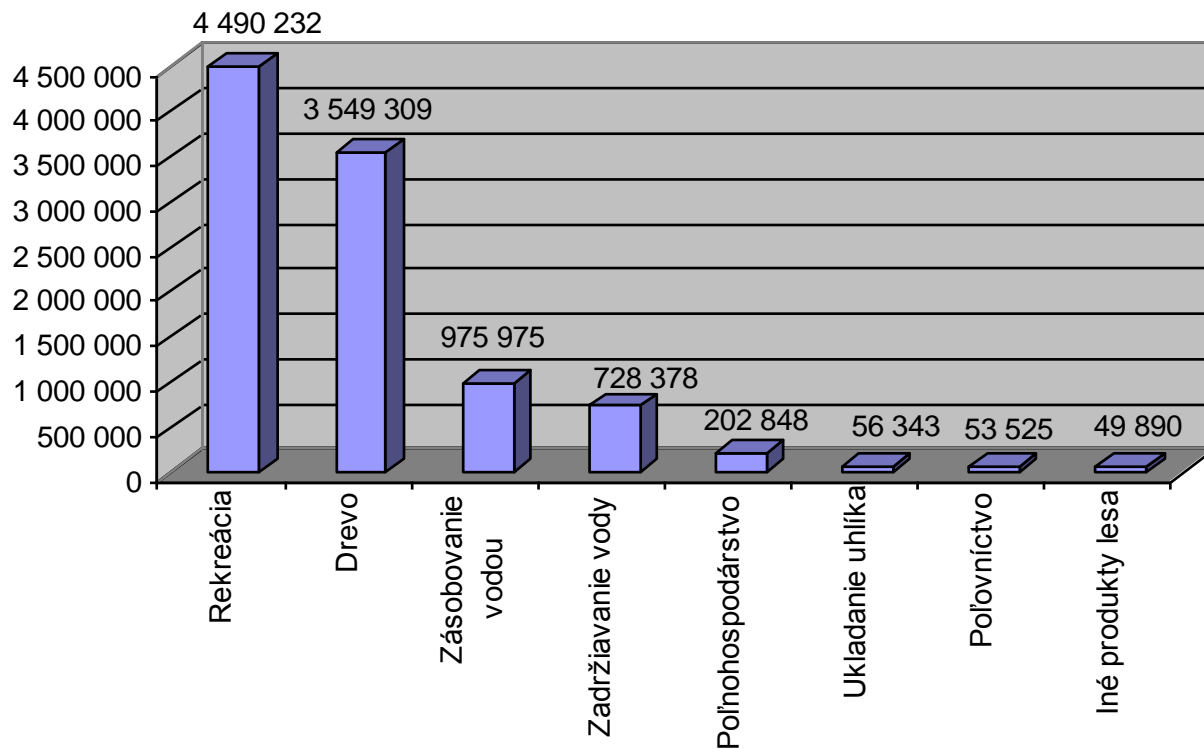

Hodnota ESS v NP Muránska planina (Eur/rok)

NP Muránska planina		Hodnota (Eur/rok)
1.	Ekosystémové služby	
1.1	Lesné produkty	
1.1.1	Drevo	3 549 308,65
1.1.2	Ďalšie produkty lesa (semená, med)	740 + 49 150
1.1.3	Zásobovanie (pitnou) vodou, vodné zdroje	975 975
1.1.4	Zadržiavanie vody, protipovodňová ochrana	728 377,92
1.1.5	Ukladanie (absorpcia) uhlíka	56 343,36
1.1.6	Protierózna funkcia	<i>pozri l.1.4</i>
1.1.7	Medicínske zdroje	n. a.
1.2	Poľnohospodárske produkty	202 847,50
1.2.1	Pasenie, chov hospodárskych zvierat	n.a.
1.2.2	Produkcia potravín	n.a.
1.3	Rybárstvo	n. a.
1.4	Poľovníctvo	53 525
1.5	Rekreácia	4 490 232
1.6	Rekreačné príležitosti (politiky národného parku)	534 486
	Hrubý odhad úžitkových hodnôt	10 106 499,43

Výsledky

ESS v NP Muránska planina - úžitkové hodnoty (EUR/rok)

Branding – vlajková loď

Lykovec muránsky

Hrad Muráň

Branding – vlajková loď

Kone – Hucule

Ozubnicová železnička

Branding – vlajková loď

Neporušená příroda

Výsledky boli veľmi vyrovnané

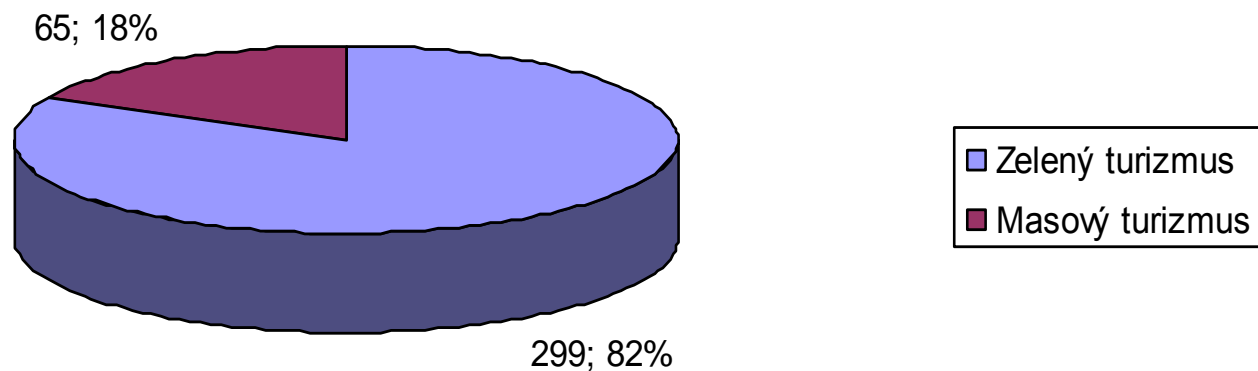
1. Hrad (92)
2. Neporušená príroda (91)
3. Kone (88)
4. Ozubnica (80)
5. Lykovec (61)

Ochota platiť – tesné výsledky

- 1. Kone – „Chovaj si koníka“ /PES
Adoptuj si koníka/
- 2. Hrad – „Zachráň hrad“
- 3. Biodiverzita – „Let’ orol, kvitni
lykovec“
- 4. Ozubnica – „Nech to para tlačí“

Zelený vs. masový turizmus

Preferencie rozvoja turizmu v NP Muránska planina

Príklady a výzvy

- inšpiratívny príklad nielen pre ostatné CHÚ na Slovensku, ale aj pre hodnotenie ďalších typov ESS
- záujem profesionálni ochrancovia prírody, miestni občania, EEA a Slovenská agentúra životného prostredia, Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica, Technická univerzita Zvolen, Ústav krajinnej ekológie SAV, ale aj ďalšie záujmové skupiny
- **ako ďalej v mapovaní a hodnotení ESS na Slovensku?**
- **aký metodický postup?**
- **národná vs. regionálna úroveň (napr. CHÚ)**